

Editörler

Prof.Dr.Nazmi Avcı & Doç.Dr. Erdal Aksoy

AİLE SOSYOLOJİSİ

Yazarlar

Prof. Dr.Yücel Can
Doç.Dr. Ercan Şahbudak
Doç.Dr. Fahri Çakı
Doç.Dr. Fethi Güngör
Doç.Dr. Hasan Yavuzer
Doç.Dr. Özgür Sarı
Doç.Dr. Sevim Atila Demir
Doç.Dr. Sinan Yılmaz
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Özalp
Dr. Öğr. Üyesi Burak Kesgin
Dr. Öğr. Üyesi Erdem Dirimeşe
Dr. Öğr. Üyesi Özge Zeybekoğlu
Ahu Kürklü

Editörler
Prof.Dr.Nazmi Avcı & Doç.Dr. Erdal Aksoy
Aile Sosyolojisi

ISBN: 978-605-9498--41-8

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2016
1.Baskı 2019

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Atabasım San. ve Tic. A.Ş.

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Aile, toplumsal yapının sürekliliğini sağlamak için toplumsal değer ve davranış örüntülerinin gruba katılan bireylere aktarıldığı, bireylerin ilk sosyalleşme sürecine katıldıkları sosyal, kültürel, demografik, ekonomik özellikleri bakımından toplumun önemli kurumsal yapılarından birisidir. Aile, içine doğduğumuz andan itibaren ilk öğrenme sürecinin yaşandığı, hem bireysel hem de toplumsal yaşamın da şekillendiği sosyolojik bir grup ve kurum olma özelliğine sahip tek toplumsal kurumdur. Ailenin bireysel ve toplumsal yaşamı şekillendirme fonksiyonu, onun durağan bir yapıya sahip olmadığını tam tersine dinamik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Toplumsal yaşamda meydana gelen siyasi, ekonomik, kültürel değişimler aileye de yansımakta, aile kurumunu etkilemekte ve değiştirmektedir.

Aile ilişkileri, aile sistemleri, aile organizasyonu gibi konuları inceleyen aile sosyolojisi, ailenin toplumdaki diğer grup ve kurumlar ile ilişkilerini ele alan sosyolojinin alt dallarından biridir. Disiplinler arası bir konu olan aileyi sosyolojinin yanı sıra hukuk, tarih, antropoloji, biyoloji, psikoloji, sosyal hizmetler ve ev ekonomisi gibi birçok bilim dalının araştırdığı görülmektedir.

Aile sosyolojisi kitabında, ailelerin evlilikten boşanmaya, cinsellikten sağlığa, çocuktan yaşlılığa kadar devam eden çeşitli süreçlerinde nasıl değişim yaşadıkları araştırılarak bir yaşam döngüsü perspektifi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma: Ülkemizde değişik üniversitelerde görev yapan ve bu alanda uzman olan bir grup tarafından hazırlanmıştır. Çalışmada emeği geçen bütün arkadaşlara ve bu çalışmayı organize ederek, her aşamasını düzenleyen Lisans Yayıncılık ilgililerine teşekkür ederiz.

İstanbul, 2016

Editörler

Prof.Dr.Nazmi Avcı & Doç.Dr. Erdal Aksoy

İÇİNDEKİLER

Önsöz

III

Bölüm 1

AİLE TANIM VE TÜRLERİ

Tarihsel Süreç İçerisinde Aile (Tarihsel Aile Sınıflaması)

13

1.1. Aile Türleri	16
1.1.1. Büyüklüğüne Göre Aile Türleri	16
1.1.2. Yetki ve Egemenlik Türlerine Göre Aile	17
1.1.3. Soy Bağı Temeline Göre Aile Türleri	17
1.1.4. Yerleşme Esasına Göre Aile Türleri	18
1.1.5. Yerleşim Yerine Göre Aile Türleri	18
1.1.6. Mirasın Geçişine Göre Aile Türleri	18
1.1.7. Yöresel Özelliklere Göre Aile Türleri	19
1.1.8. Değişen Dünyada Aileye Alternatif Yaşam Biçimleri ve Yeni Aile Türleri	19
1.2. Tarihsel Süreç İçerisinde Aile	21
1.2.1. İlkel Toplumlarda Aile	22
1.2.2. Endüstri Öncesi Dönemlerde Aile	23
1.2.3. Endüstri Toplumlarında Ailenin Gelişimi	25
1.2.4. Post- Endüstri Toplumlarında Aile	26
Yararlanılan Kaynaklar	28

Bölüm 2

TÜRK AİLE YAPISI

31

2.1. Kavramsal Sınırlılıklar ve Tanımlama Sorunları	32
2.2. Geçmişten Günümüze Türk Ailesi	34
2.3. Türkiye'de Demografik Değişim	37

2.4. Evlenme ve Boşanma	39
2.5. Aile İçi İlişkiler.	42
2.6. Ailedeki Dini ve Geleneksel Değerlerde Meydana Gelen Değişim	43
2.7. Türk Aile Yapısını Dönüştüren Temel Faktörler	44
Yararlanılan Kaynaklar	45

Bölüm 3

AİLE YÖNELİK YAKLAŞIM VE YÖNTEMLER

47

3.1. Aile Sosyolojisinde Kuramsal Gelişmeler	48
3.1.1. Yapısal Fonksiyonel (İşlevsel) Yaklaşım	52
3.1.2. Aile Konusunda Sistem Yaklaşımı	56
3.1.3. Aile Konusunda Sembolik Etkileşimcilik Yaklaşımı	58
3.1.4. Aile Konusunda Kurumsal ve Tarihsel Yaklaşım	60
3.1.5. Mübadele Kuramı ve Aile	61
3.1.6. Aile Konusunda Gelişimsel Yaklaşım	63
3.1.7. Çatışma Kuramı	64
3.1.8. Aile Konusunda Feminist Yaklaşım	66
Yararlanılan Kaynaklar	69

Bölüm 4

TOPLUMSAL YAPI VE KURUM İLİŞKİSİ İÇİNDE

AİLENİN FONKSİYONLARI

71

4.1. Toplumsal Yapı ve Kurum İlişkisi	72
4.1.1. Toplumsal Yapı İçinde Kurumların İşlevleri	74
4.1.2. Bir Toplumsal Kurum Olarak Aile	76
4.2. Aile Kurumunun Toplumsal Yapıyı Şekillendirmedeki İşlevleri	78
4.2.1. Aile ve Siyaset	78
4.2.2. Aile ve Eğitim	79
4.2.3. Aile ve Toplum	80
4.2.4. Aile ve Ekonomi	81
4.2.5. Aile ve Din	82
4.3. Ailenin İşlevsel Öğeleri	83

4.3.1.Ailenin Biyolojik İşlevleri	83
4.3.2.Ailenin Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi	84
4.3.3.Ailenin Boş Zaman Değerlendirme İşlevi	85
4.3.4 Ailenin Uyumlu ve Amaca Yönelik Davranış Kazandırma İşlevi	85
Yararlanılan Kaynaklar	87

Bölüm 5

TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN AİLEYE YANSIMASI

89

5.1. Toplumsal Değişme Kavramı	90
5.2. Aile Kavramı	91
5.3. Aile Kavramının ve Anlamının Dönüşümü	92
5.4. Türkiye’de Ailenin Değişimi	95
5.5. Ailenin Dönüşümünün Getirdiği Yeni Riskler	96
Yararlanılan Kaynaklar	98

Bölüm 6

EVLİLİK, EVLİLİK TÜRLERİ VE EVLİLİKTE UYUMU

ETKİLEYEN FAKTÖRLER

99

6.1. Evlilik ve Evlilik Tarifleri	100
6.2. Ev ve Evlilik İlişkisi	103
6.3. Evlenmenin Temel Amaç ve İşlevleri	104
6.4. Evlilik Ritüelleri	104
6.5. Evlenme Engelleri	105
6.6. Evlilik Çeşitleri	108
6.6.1. Grup İlişkilerine Göre Evlilik	108
6.6.2. Eş Sayına Göre Evlilikler	111
6.6.3. Otorite Tiplerine Göre	113
6.6.4. Çiftlerin Yerleşim Yerlerine Göre	113
6.6.5. Soy ve Şecere İlişkilerine Göre	114
6.7. Diğer Evlilik Türleri/Biçimleri	114
6.7.1. Levirat ve Sorarat	114
6.7.2. Beşik Kertmesi Usulü	114
6.7.3. Berdel Usulü Evlilik	115

6.7.4. Tay Geldi Tipi Evlilik	115
6.7.5. Gey ve Lezbiyen Evlilik	117
6.7.6. Evlenmeden Birlikte Yaşama	117
6.7.7. Mut'a Nikahı ile Geçici Evlilik	117
6.8. Evlilik Usulleri	118
6.8.1. Görücü Usulü Evlilik	118
6.8.2. Şaperon Evlilik	119
6.8.3. Anlaşarak Evlenmek	119
6.8.4. Kaçma veya Kaçırma Yoluyla Evlilik	120
6.9. Evlilikte Anne ve Babanın Rolü	121
6.10. Evlilikte Huzuru Etkileyen Faktörler	122
6.10.1. Evlenmeden Önce Dikkat Edilecek Hususlar	122
6.10.2. Evlendikten Sonra Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	123
6.11. Psikolojik ve Sosyolojik Yönden Evlilik	125
Yararlanılan Kaynaklar	129

Bölüm 7 **AİLE VE ÇOCUK**

131

7.1. Çocuğun Gelişim Süreci	132
7.1.1. Bedensel Gelişim	133
7.1.2. Bilişsel Gelişim	134
7.1.3. Dil Gelişimi	135
7.1.4. Duygusal Gelişim	135
7.1.5. Sosyal Gelişim	136
7.1.6. Bağlanmanın Kişiler Arası İlişkilere Etkileri	138
7.2. Aile Tutumları ve Çocuk Üzerindeki Etkileri	139
7.2.1. Otoriter, Katı Kuralcı Aile	139
7.2.2. İlgisiz, Kayıtsız Aile	140
7.2.3. Aşırı Korumacı Aile	140
7.2.4. Tutarsız Aile	141
7.2.5. Sevgiye Dayalı, Hoşgörülü, Destekleyici Aile	142
7.3. Ailenin Çocuğu Sosyalleştirmesi	143
7.3.1. Ailenin Temel İşlevleri	143
7.3.2. Ailenin Sosyalleştirme İşlevi	144
7.3.3. Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri	144

7.4. Çocuk Hakları ve Çocuğa İlişkin Yasal Düzenlemeler	146
7.4.1. Evrensel Çocuk Hakları	147
7.4.2. Çocuğun Doğmamasına Karar Verme	148
7.4.3. Velayetin Tanımı ve Kapsamı	148
7.4.4. Çocuğun Sosyal Güvenliğı	149
7.4.5. Doğum İzni	150
7.4.6. Okul İçi Şiddet	150
7.4.7. Çocuk Suçluluğı	151
7.4.8. Çocuğun Çalıştırılması	152
7.4.9. Çocuk Hakları İhlalleri ve Önlemler	152
Yararlanılan Kaynaklar	159

Bölüm 8 **AİLE VE YAŞLILIK**

163

8.1. Yaşlılık ile İlgili Temel Kavramlar	165
8.1.1. Yaş, Yaşlı, Yaşlanma ve Yaşlılık	166
8.1.2. Gerontoloji ve Geriatri	171
8.1.3. Yaşlı Toplum/Yaşlı Nüfus	173
8.2. Yaşlılıkta Aile İlişkileri	174
8.3. Sosyal Problem Boyutuyla Yaşlılık	179
8.3.1. Bakım Sorunu	181
8.3.2. Şiddet, İhmal ve İstismar	185
8.4. Dünyada ve Türkiye’de Yaşlılık	186
8.5. Aile ve Yaşlılık Konusunda Alınması Gereken Önlemler	190
Yararlanılan Kaynaklar	193

Bölüm 9 **AİLE VE SAĞLIK**

195

9.1. Sağlık ve Hastalık	196
9.2. Sağlığın Sosyal Belirleyicileri	198
9.2.1. Bireysel Özellikler	198
9.2.2. Sosyo-Ekonomik Özellikler	200
9.2.3. Çevresel Belirleyiciler	200

9.2.4. Yaşam Tarzı Özellikleri	201
9.2.5. Sosyal Destek Mekanizmaları	202
9.3. Aile Yapısı ve Sağlık	204
Yararlanılan Kaynaklar	206

Bölüm 10

AİLE, CİNSELLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

209

10.1. Ailenin Fonksiyonları	210
10.2. Aile ve Cinsellik	213
10.3. Feminizm, Aile ve Cinsellik	215
10.4. Sosyolojik Açıdan Cinsellik	217
10.5. Evlilik ve Cinsellikte Kültürel Görelilik	218
10.6. Aile, Mahremiyet ve Mahremiyetin Dönüşümü	219
10.7. Biyolojik Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	221
10.8. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	224
10.9. Ataerkillik, Cinsellik ve Bekâret	225
10.10. Evlilik Dışı Cinsellik	227
10.11. Yakın Akrabalar Arasındaki Cinsellik: Ensest	229
10.12. Ailenin Geleceği	230
Yararlanılan Kaynaklar	232

Bölüm 11

AİLE İÇİ PROBLEMLER: İLETİŞİMSİZLİK, ŞİDDET VE BOŞANMA

235

11.1. Aile İçi Problemler	236
11.1.1. İletişim Problemleri	237
11.1.2. Aile İçi Kültürel Çatışma	239
11.1.3. Aile İçi Şiddet	240
11.2. Boşanma	243
11.2.1. Hukuki Açıdan Boşanma	243
11.2.2. Dünyada ve Türkiye’de Boşanma	244
11.2.3. Evlilik Sürecine ve Boşanmaya Etki Eden Faktörler	245
Yararlanılan Kaynaklar	254

Bölüm 12
AİLE KURUMUNA YÖNELİK GÜNCEL RİSKLER **257**

12.1. Aile Kurumuna Yönelik Tartışmalar	260
12.2. Evlilik ve Çocuk Sahibi Olmak: Günümüz Dünyasında Değişen Anlam ve Biçimler	262
12.3. Boşanma	269
12.4. Klasik Aile Kurumunu Korumak	271
Yararlanılan Kaynaklar	273

Bölüm 13
FARKLILAŞAN DÜNYADA
AİLE POLİTAKALARI VE AİLENİN GELECEĞİ **275**

13.1. Ailede Değişim	276
13.1.1. Ailedeki Başlıca Değişimler	276
13.1.2. Ailedeki Değişimlere Etki Eden Faktörler	283
13.2. Günümüz Dünyasında Aile Politikaları	288
13.2.1. Aile Politikası Kavramı	288
13.2.2. Aile Politikalarının Önemi	291
13.2.3. Başlıca Aile Politikaları	291
13.2.4. Aile Politikalarının Etkileri	300
13.3. Ailenin Geleceği	304
Yararlanılan Kaynaklar	309

